

SYUJETLI-ROLLI O‘YINLAR ORQALI MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING IJODKORLIK QOBILIYQTINI OSHIRISH

Muallif: Babaxanova Roza Omarovna ¹

Affilyatsiya: Alfraganus universiteti Pedagogika fakulteti “Pedagogika va psixologiya” magistratura mutaxassisichligi 2-kurs magistranti ¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14504622>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada syujetli-rolli o‘yinlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodkorlik qobiliyatini oshirish xususida fikr yuritiladi.

Kalit so‘zlar: pedagogika, psixologiya, tarbiyachi, tarbiyalanuvchilar, bilim, ko‘nikma, faoliyat, pedagogik, imkoniyatlar.

KIRISH

Bugungi kunda bizning jamiyatimiz aqlli va ijodkor mutaxassislariga har qachongidan ham ko‘proq muhtoj. Hozirgi sharoitda ijodkorlik masalasi hal qilinishi kerak bo‘lgan eng muhim masalalardan biri sanaladi. Chunki ijodkor, o‘z ishiga mas’uliyatli, vaziyatga kreativ yondoshadigan mutaxassis sifatida ilm-fan, ta’lim, ma’naviyat-ma’rifat, texnika, ishlab chiqarish, qo‘yingki barcha sohalar rivojiga o‘z hissasini qo‘sha oladi. Shunday ekan ijodkorlik qobiliyatlarini maktabgacha ta’lim tashkilotlaridanoq boshlash dolzarb va muhimdir. Ta’limning boshlang‘ich, shu bilan bir paytda eng muhim bo‘g‘ini hisoblangan maktabgacha ta’lim tizimini isloh qilish va rivojlantirishda davlat va hukumatning markaziy e’tiborida bo‘lib kelayotgani bejiz emas.

ASOSIY QISM

O‘zbekistonda maktabgacha ta’limning jadal rivojlanish tarixi 2017 yildan boshlandi desak mubolag‘a bo‘lmaydi. Tizimni isloh qilish va takomillashtirish maqsadida Prezidentimiz Shavkat Mirziyoevning qator farmon hamda qarorlari qabul qilindi. Xususan, 2019 yilning 8 may kuni qabul qilingan “O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qaror bolalarning maktabgacha ta’lim bilan qamrovini ta’minlash, maktabgacha ta’lim tashkilotlarini zamonaviy o‘quv-metodik materiallar va badiiy adabiyotlar bilan to‘ldirish, sohaga malakali pedagog va boshqaruv kadrlarini jalb qilish borasidagi imkoniyatlarni kengaytirdi.

Bu kabi keng qamrovli islohotlar natijasida yangilangan va moddiy-texnik jihatdan yaxshilangan maktabgacha ta’lim tashkilotlarida rivojlanishning keyingi bosqichi – maktabgacha ta’limda sifat va samaradorlikni ta’minlash jarayonlari jadallik bilan

boshlanganini va bu jarayonning mas'uliyatini barcha soha xodimlari to'g'ri anglab, his etib turibdi. Aynan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sifat va samaradorlikni ta'minlashda yaratilgan zamonaviy o'quv dasturlarini alohida ta'kidlab o'tishimiz zarur. Hukumat qarori bilan 22.12.2020 yilda 802-sonli "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti" tasdiqlandi. Qarorga ko'ra, davlat standartining tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

- Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari;
- Maktabgacha ta'lim tashkilotining davlat o'quv dasturi;
- Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini o'yinlar to'plami, o'yinchoqlar, mebel, jihozlar va boshqa texnik, reabilitatsiya vositalari bilan jihozlash me'yorlari.

Shu bilan birga, bolaning o'zi haqidagi anglangan tasavvurlari tizimi, uning refleksiv faoliyatining bir qismi hisoblanadigan "Men" konsepsiyasi davlat talablarining asosiy prinsiplaridan etib belgilandi. Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablarida ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlantirish, ta'lim-tarbiya berish, maktab ta'limiga tayyorlash bo'yicha davlat talablari belgilab berildi.

Pedagogik texnologiya — bu tarbiya ta'lim-tarbiya vositalari yordamida bolalarga muayyan sharoitda ta'sir ko'rsatish va bu faoliyat mahsuli sifatida ularda oldindan belgilangan shaxsiy sifatlarni shakllantirish jarayonidir. 1970 yillarga kelib pedagogik adabiyotlarda bu tushunchaning mohiyati yangicha talqin etila boshlandi. Masalan, akademik V. P. Bepalko pedagogik texnologiyani quyidagicha talqin qiladi: «bu mahoratiga bog'liq bo'lmagan xolda pedagogik muvaffaqiyatni kafolatlay oladigan shaxsni shakllantirish jarayonining loyihasidir» deb ta'riflaydi. Maktabgacha ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiya bu bolalarni ta'lim materiallarini o'rganish orqali nutqini rivojlantirish, o'z fikrini erkin bayon eta olish, o'zaro muloqot, tevarak atrof bilan tanishish jarayonini yangicha tashkil etishdir. Ma'lumki, maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishdan asosiy maqsad ularni sog'lom, barkamol shaxs sifatida tarbiyalash va maktab ta'limiga tayyorlashdan iboratdir. Maktabgacha ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish ijobiy natijalarni berdi va samarasi kafolatlandi. Jumladan, «Ixtiroli muammolarni yechish nazariyasi», «M. Montessori texnologiyasi», «Loyihalar usuli» maktabgacha ta'lim jarayoniga kirib keldi va ular amaliyotda muvaffaqiyatli qo'llanilmokda.

Bola o'z hissiyotlarini musiqa, teatr, tasviriy faoliyat va boshqalar orqali ifodalashni o'zlashtiradi. Rassomlik sohasida Rafael Santining ijodiy qobiliyati sakkiz yoshida, Mikelandjeloda o'n uch yoshda, I.Ye.Repin bilan V.A.Serovda to'rt yoshda, V.I.Surikovda olti yoshda ko'rina boshlagan. Igor Grabar o'zi haqida: «Rassomlikka necha yoshda havas qo'yganligimni eslay olmayman, ammo rasm solmagan vaqtimni xotirlay olmayman»,– deydi. Mashxur pedagog va psixologlardan D.B Elkonin, D.V Mendjeritskiy , P.Ye. Samarukova va boshqalarning fikricha , Syudjetli –rolli o'yinlar kattalarning ijtimoiy holatidagi rahbarning hatti-harakatlari ko'rinishlari, bolalar o'yinlarining asosiy mazmuni bo'lib xizmat qilib, kattalar ijtimoiy hayotining mazmunini oladigan faoliyat turidir

Tadqiqotning maqsadiga erishishda quyidagi vazifalar belgilab olindi va bajarildi:

- Syujetli-rolli o'yinlarni tashkil qilishning nazariy asoslarini o'rganish;

- Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodkorlik qobiliyatlarini oshirishning rivojlangan mamlakatlar tajribasi ko'rib chiqish;
- Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodkorlik qobiliyatlarini aniqlashning ilmiy asoslarini yoritib berish;
- Maktabgacha yoshdagi bolalarning syujetli-rolli o'yinlar faolligini oshirish texnologiyalarini tahlil qilish;
- Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'yin faoliyatining ahamiyati yoritib berish;
- Bola shaxsini shakllantirishda syujetli-rolli o'yinlarni tashkil qilish shart-sharoitlari asoslab berish;
- Maktabgacha yoshdagi bolalarning kreativ qobiliyatlarni shakllantirish usullarini ishlab chiqish;
- Syujetli-rolli o'yinlar orqali tarbiyanuvchilarning ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda musiqiy harakatlarni qo'llashni joriy qilish;
- Syujetli-rolli o'yinlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodkorlik qobiliyatlarini oshirish yo'nalishlarini aniqlab olish.

Dissertatsiya ishining obekti sifatida Toshkent shahar Yunusobod tumanidagi maktabgacha ta'lim muassasalaridagi bolalarning ijodkorlik qobiliyatini oshirishda olib boriladigan syujetli saxnalashtirilgan o'yinlar jarayoni olingan. Magistrlik dissertatsiya ishining predmeti sifatida Toshkent shahar Yunusobod tumanidagi maktabgacha ta'lim muassasalarida olingan amaliy natijalar, tahlillar, texnik va texnologik ma'lumotlari olingan.

Magistrlik dissertatsiya ishining tadqiqot usullari sifatida Syujetli – rolli o'yinlar va sahnalashtirish markazida ko'rgazmalar tayyorlash, ilmiy-uslubiy adabiyot ma'lumotlari bo'yicha muommoning holatini o'rganish va tahlil qilish.

XULOSA

Maktabgacha ta'lim muassasalaridagi tarbiyanuvchilarning iqtidorlari ochib berildi. Syujetli-rolli o'yinlar orqali yoshlarning ijodkorlik qobiliyatini rivojlantirish usullari ishlab chiqildi. Maktabgacha ta'lim muassasalarining mavjud imkoniyatlaridan maksimal foydalanib tarbiyanuvchilarning iqtidorini oshirish bo'yicha takliflarga asoslangan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Tarbiya fanining metodikasi. Toshkent: "Pedagogika" nashriyoti. G'afurov. R. (2016-yil).

Ta'limda zamonaviy yondashuvlar va metodikalar. Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti. Hoshimova N. (2018-yil).

Pedagogik tadqiqotlar va ularning natijalari. Toshkent: "O'zbekiston ta'limi" nashriyoti. Koziyev X. (2022-yil).

O'zbekiston Respublikasining Ta'lim to'g'risidagi qonuni. O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimidagi yangi qonun va normativ-huquqiy hujjatlar. Toshkent Sh., 2020-yil 23-sentyabr, O'RQ-637-son.